

Nom del castell: Quermançó

Data de construcció: segle IX

Municipi: Vilajuïga

Comarca: Alt Empordà

Altitud: 121 m

Coordenades: E 507679.1, N 4687735.8

(ED50 UTM 31N). Longitud: 3° 5' 31.52"

Latitud: 42° 20' 23.99" (GPS)

Com arribar-hi: ben visible des de lluny, és ben a prop de la carretera N-260 que va de Figueres a Llançà, entre els Km. 24 i 25. En aquest punt cal deixar els cotxes i arribar-hi per un corriol.

El castell de Quermançó és un important exemple del que van ser els castells catalans medievals de defensa. Es troba a menys de dos quilòmetres al nord de Vilajuïga, a la comarca de l'Alt Empordà. Dalt d'un puig encinglerat, inaccessible pels costats de ponent i migdia, i amb accentuats pendents als altres vessants. És una roca sola, ben destacada del sòl, d'alçada uns 30 metres, tallada verticalment d'una part sobre un barranc inaccessible a tota escomesa; i per l'altra, defensada per dues torres albarranes, deslligades del conjunt, sense comunicació aparent, però segura per sota terra com tindria en aquell temps. És doncs, una defensa natu-

ral admirable capaç de resistir l'investida de qualsevol multitud molt superior als pocs que cabrien dins del seu petit perímetre.

El castell fou possessió dels comtes d'Empúries i apareix per primer cop documentat l'any 1078 com a *castellum Chermanço* en el testament de Ponç I, el qual deixà en herència aquest castell i altres fortificacions als seus fills Hug i Berenguer.

Tot i això, en les excavacions arqueològiques realitzades l'estiu del 2003 es va poder confirmar que el castell data ja del segle X. Així mateix, la troballa de diverses peces de ceràmica demostra l'existència d'un poblat indígena, que posteriorment fou romanitzat. També s'han trobat restes iberes i romanes al seu voltant.

Fou el mateix comte Ponç I qui creà el primer arxiu diplomàtic del comtat d'Empúries i l'instal·là al castell de Quermançó.

L'any 1085 s'esmenta el *castro Karmanzono* en un acord signat entre el comte Hug II d'Empúries i el comte Guislabert II de Rosselló, a propòsit dels comtats d'Empúries, Peralada i del Rosselló.

De Dalmau Berenguer de Quermançó, que possiblement era nét de Ponç I d'Empúries,

Castell de Quermançó vist des de ponent. Fotografia de Jordi Gironès.

Castell de Quermançó vist des del nord-oest. Fotografia de Jordi Gironès.

arrencà el llinatge dels vescomtes de Rocabertí. Aquest Dalmau Berenguer s'ha situat com a vescomte de Peralada i senyor de Rocabertí i Quermançó. Sembla que l'herència de Berenguer comprenia la vila i el terme de Peralada, Quermançó, la resta de la vall de «Leocarcaris» i Rocabertí, tot en feu d'Empúries. Hom ha escrit que Dalmau Berenguer fins i tot s'autoanomenà vescomte de Quermançó i que n'hi ha dades entre 1099 i 1137.

L'any 1121 se signà una altra convinença entre els comtes Ponç Hug I d'Empúries i el comte Gausfred de Rosselló, on s'esmenten els drets que sembla que el comte rossellonès tenia a Empúries. Un dels béns sobre els quals tenia una certa competència era precisament el *castro Carmanzono*.

El 1128, el comte d'Empúries Ponç Hug I, s'enfrontà amb tots els seus veïns: el bisbe de Girona, els senyors de les terres frontereres del comtat de Besalú (que ja depenia del comte de Barcelona), els mercaders que anaven per mar o per terra, el comte de Rosselló i el senyor de Peralada, Berenguer Renard (fill de Dalmau Berenguer, i per tant

parent seu). Havent usurpat drets i cometent altres abusos contra aquests seus veïns, Ponç Hug I sofrí l'atac del comte de Barcelona Ramon Berenguer III qui, per tal de protegir els damnificats, envià les seves hosts, les quals acorralaren el geniüt comte al castell de Quermançó i el vanceren. En l'escriptura de conveni signada per ambdós comtes, l'emporità i el barceloní, s'hi expressa la dependència de Berenguer Renard de Peralada (fill de Dalmau Berenguer de Quermançó i Rocabertí) envers el comte d'Empúries, cosa que ens fa comprendre que la veritable senyoria del castell de Quermançó competia al comte d'Empúries i no pas al vescomte de Rocabertí.

Deu anys més tard, el 1138 Ponç Hug I, gens amant d'acceptar les condicions de vençut que li havien estat imposades, arremeté de nou contra el comte de Barcelona, ara Ramon Berenguer IV. Però, vençut de nou, el comte emporità hagué de comprometre's a enderrocar el castell de Quermançó. Al seu torn, Ramon Berenguer IV es comprometé a fer igual amb el castell de Rocabertí. Aquesta demolició no fou

Mur del castell de Quermançó. Foto de Jordi Gironès.

gaire efectiva ja que el 1154 es torna a parlar del *castro Carmazone*.

El 1285, durant l'anomenada croada contra Catalunya, el castell fou atacat i ocupat pels croats francesos de Felip III l'Ardit després de repetits setges, ja que els seus defensors i el comte emporità estaven a favor del rei Pere II, comte de Barcelona i rei d'Aragó i València. Tres anys després els francesos el prengueren de nou; aquest cop el saquejaren i el destruïren en part. Malgrat l'estat del castell, el 1292 el rei Jaume II manà mantenir-hi una guarnició de 12 homes.

Al final de la guerra civil catalana del segle XV, l'any 1472, el castell fou ocupat per forces lleials a Joan II. En aquesta època la fortalesa ja havia estat incorporada a la Corona Reial i passà a dependre del duc de Cardona com a comte d'Empúries. Hi ha notícies que indiquen que l'any 1476 la notaria de Quermançó es trobava instal·lada a Vilajuïga.

El castell de Quermançó restà abandonat en ruïna fins a la Guerra de la Independència. Gràcies a la seva posició estratègica —proper a la costa, però alhora protegit dels canons de la marina anglesa—, el 1808 fou restaurat i fortificat per les tropes napoleòniques que l'utilitzaren com a magatzem d'armes i municions. En la seva retirada del 1814, però, el mariscal Suchet el féu explotar i així ha restat fins als nostres dies.

El 1880 el govern de França expulsà les congregacions religioses d'allí; en conseqüència vingueren alguns benedictins que

arreglaren un xic el castell de Quermançó i s'hi establiren.

Informació relativa al topònim Quermançó

Al llarg dels segles, i segons consta en els documents citats pels diferents autors que han estudiat la història i l'arquitectura del castell de Quermançó —obres bibliogràfiques conservades a l'Arxiu Municipal de Vilajuïga—, per identificar aquest lloc del terme municipal de Vilajuïga, s'han emprat indistintament les grafies *Carmansó*, i *Quermançó*.

Segons Badia i Homs, el topònim Quermançó, d'acord amb les característiques del lloc, s'hauria format pels termes *quer*, mot d'origen preromà que significa roca o penya i del mot llatí *mansione*. Per tant, el topònim Quermançó, nomenaria l'indret dit o conegut com el del «casal de la roca».

Per Moreu-Rey, que empra la grafia *Carmansó*, aquest nom estaria originat per una parada establerta en una via romana que l'autor identifica amb el lloc del castell, i que en època medieval passaria a nomenar l'indret on es trobava la *quarte mansione* i identificaria l'indret on se situaria aquesta quarta parada.

Amb la catalanització dels topònims realitzada en la dècada dels vuitanta del segle passat es va nomenar indistintament *Carmançó* (també *Carmansó* i *Carmensó*), i *Quermançó* (*Quermençó*). Actualment, i per unificar el topònim, s'ha adoptat oficialment la grafia Quermançó.

Si analitzem les diferents grafies que els documents medievals havien utilitzat per designar l'indret ens adonem que la doble utilització del topònim ja arranca d'aquest període, i va continuar en època moderna fins als nostres dies.

Escrit extret de la web:
<http://castelldequermanco.es/ca/index.php>

Jordi Gironès Vilardebò
Març de 2012